

tra mentem vehementius afluat.

Alii dividunt propria, & ditiores fiunt. Quia centuplum accipiunt in hoc tempore, & in saeculo venturo, vitam aeternam. Electi qui proprias substantias praesenti in vita, ob amorem regni caelorum indigentibus per eleemosynas dividunt, ditiores fiunt in caelestibus & spiritualibus donis, quam olim fuerant in terrenis & carnalibus possessionibus.

Alii rapiunt non sua: & semper in egestate sunt. Semper, inquit, in egestate: non solum in tormentis, ubi nec stillam aquae, unde ad modicum refrigerentur, accipiunt: sed & in praesenti, ubi quamvis innumera rapiat, semper avarus eget.

Anima qua benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Qui exterius benedicit praedicando, interius augmenti pinguedinem recipit: & dum sacro eloquio mentem auditorum deebriare non desinit, potu multiplicis muneris deebriatus excrescit.

Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium. Qui sanctae praedicationis apud se verba retinet, talis maledicetur in populis: quia non solum culpa silentii, sed pro multorum quos corrigere potuit, poena damnatur. Ipse est servus piger & malus, qui pro retentione talenti quod accepit, in exteriores tenebras missus est. Vendunt autem frumentum, qui verbum vitae audientibus conferunt: à quibus pretium fidei & confessionis recipiant, dicente Domino: Negotiamini dum venio: quorum capiti benedictio supervenit, dum singulis de tali negotio redeuntibus Dominus dicit: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.

Bene confurgit diluculo, qui querit bona: qui autem investigator malorum est, ab eis opprimetur. Bona querere quae facere debeas, quibus ad caelestia bona pervenias: hoc est, bene diluculo confurgere: id est crescente luce scientiae ad bonum opus accingi. Vel certe bene, id est, ad vitam confurgit in tempore resurrectionis, qui nunc bona querit in tempore operationis. Qui autem mala quae dicat, sive agat, modo solers inquirat: tunc eorum pondere ne ad altiora regni perveniat, retardatur.

Qui consistit in divitiis suis, corruiet: iusti autem quasi virens folium germinabunt. Qui praesentibus bonis inhians futura non cogitat, utriusque in novissimo carebit: qui autem spe futurorum praemiorum bona facit in praesenti, iuste quod sperant, accipiunt. Virens quippe in arbore folium, fructus quos nondum ostendere habet, signat affuturos: & iusti quasi virens folium germinant: quia spe salvi facti, in fidei ac virtutum gratia proficere non cessant.

Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti. Stultus est peccator quilibet: qui dum vitam sapientis, hoc est, iusti invidet, atque invadendo persequitur, ad probationem ejus velut ignis auro defervit. Qui mentem suam tumultibus cogitatum noxiarum conturbari non metuit: hanc utique malignorum spirituum fluctibus quibus obruatur, aperit. Et qui stultus est, sapientem persequitur. Per hoc ei etiam dominando servit: quia patientiam ejus premendo probatiorem reddit, ut se videlicet damnato, ille bravium pro quo certabat, accipiat.

Fructus iusti, lignum vitae: Merces iusti, visio est Christi. Ipse namque est sapientia, de qua dictum est: Lignum vitae est amplectentibus eam. Et in Apocalypsi: Qui vicerit, inquit, dabo ei edere de ligno vitae, quod est in paradiso Dei mei. Et hunc fructum modo iusti expectant, quamdiu sicut praedictum est, quasi virens folium germinant.

Et qui suscipit animas, sapiens est. Qui animarum curam pro Domino suscipit: ut eas scilicet vel errantes doceat, vel mactas consoletur, vel egentes temporalibus bonis sustentet: vel renitentes ad remedia salutis pertrahat: vel pastore destitutas gubernet: quo una secum plures ad Dominum perducatur: qui, inquam, ita animas suscipit, sapiens est. Quia nimirum suae animae per haec unde sublimius cum Domino regnet, procurat.

Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est. Si sancti martyres tanta passi sunt iusti, quanta putas eos manere tormenta, qui illos affligebant iniusti? Si Job & Tobias, caeterique Dei electi

tanta in hac vita receperunt adversa: quid contristaris, si te, qui tam longè à iustorum vestigiis jaces, tentans ad modicum afflictio tangit? Et quidem te & si impium dicere aut credere non debes: peccatorem tamen te esse, id est, aliqua habere peccata parva sive magna, aperta sive occulta, insidiari non debes: imò confiteri debes, ne te ipse seducas: & veritas in te esse non possit. Si ergo iusti in terra coperunt, Abel martyrii, & Job exempla patientiae; quanto magis impii Antiochus, atque Herodes, & peccatores in Evangelio paralytici: qui non nisi dimissis primò peccatis, curati à Domino poterunt? Notandum quòd hanc sententiam Petrus in Epistola, juxta antiquam translationem posuit, dicens: Et si iustus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

Caput XII.

QUI bonus est, hauriet à Domino gratiam: qui autem confidit cogitationibus suis, inopie agit. Non roborabitur homo ex impietate, & radix iustorum non commovebitur. Horum versiculorum connexio, talis est: Qui bonus est: non confidit cogitationibus suis, sed Domini gratiam querit, ac per illam accipit, ut pie vivere possit. Qui autem cogitationibus suis confidit, bonus esse nequit. Nam quia gratiam superni adjutoris petere non curat, merito in impia actione perdat.

Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quae confusione res dignas gerit. Patet litera sensus: Quia mulier bona & casta, honorem viro suo praebet in omnibus ejus virtutibus: ipsa domum bene regens, quasi gratiam addit coronae. At verò adultera & si foris speciosa patet, intus tamen fetore luxuriae sua membra inquinat. Verum spiritualiter, Ecclesia coronam Christo non aliam quam seipsam offert: Omnes enim qui in circuitu ejus sunt, offerunt munera: & filius Sirach de magno sacerdote: ipse stans juxta aram, & circa illum corona fratrum. At ossa, id est, virtutes quas haereticorum factio cernitur habere, putredo pravi dogmatis corrumpit.

Cogitationes iustorum, judicia: & consilia impiorum fraudulentata. Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos. Iusti sua facta, si Domino placeant, sedula meditatione dijudicant: ne forte ipsis minus sollicitis, supernum arbiter contra eos invisibiliter adversa disponat, juxta illud Apostoli: Si nosmetipsos dijudicarem, non utique dijudicaremur. At reprobi divini timoris oblit, de fraude quam faciunt, sua consilia cogunt.

Verte impios & non erunt: domus autem iustorum permanebit. Versi de hac vita impii, non erunt quod fuerant: quia post mortem non qualia credebant, inveniunt, sed spe sua frustrati, pro praemiis tormenta recipiunt. Domus autem iustorum, id est, Ecclesia: quae partim peregrinatur in terris, partim regnat in caelo, nunquam deficit: sed quaecumque membra ejus hinc illo perveniunt: ibidem gaudia quae sperant, inveniunt. Aliter: Verte impios & non erunt: Quòd multa impietas in diis gentilium, multa in sectis haereticorum, multa in praestigiiis magorum: multa in persecutionibus exitit paganorum: sed & his Domino donante subversis, ablata est pariter & memoria impietatis eorum: etiam ipsi apices stulti, ipsa dogmata igne rapti: ut in Epheso actum tempore Apostolorum legimus. Dominus autem iustorum permanebit: quia sancta Ecclesia nunquam vel abscondi potuit vel auferri: nihil ex ejus corrumpere scripturis: in nullo ejus fidem violare tanta temporum longitudo prevaluit. Potest & ita intelligi: Verte impios & non erunt, converte eos ab impietate, & non erunt jam impii, sed iusti: pro quo alia translatio dicit: Quocumque se convertit scelestus, exterminabitur; cui contra de sanctis dicitur: Quoniam diligentes Deum, omnia cooperantur in bonum.

Doctrina sua noscitur vir. Viros vocare scriptura solet eos, qui virtutibus sunt praediti divinis. Unde Apostolus, Vigilate, stete in fide, viriliter agite. Doctrina ergo sua quisque vir esse noscitur, quia si recta docet, & haec operibus implet, sanctus esse colligitur.

Qui autem vanus & excors est, patebit contemptui. Quia scilicet ipse virilis animi fortitudinem habere contempsit.

Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane. Melior est idiota & simplex frater, qui bona quae novit operans, vitam meretur in caelis, quam qui cla-

rus eruditione scripturarum, vel etiam doctoris functus officio, indiget pane dilectionis. De cujus dilectionis ea parte quae ad proximum pertinet, subsequenter adjungit.

Novit iustus animas juvenum suorum. Id est, misereatur & compatitur hebetudini ac fragilitati proximorum sibi commissorum.

Viscera autem impiorum crudelia. Qui non solum non compatitur subditis, sed etiam juxta hoc quod Dominus ait, percutiunt pueros & ancillas, dicentes, Moram facit Dominus meus venire.

Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui autem seclatatur otium, stultissimus est. Qui suavis est, vivit in moderationibus: & in suis moritionibus relinquit contumeliam. Ille terram suam strenuè operatur, qui arcana cordis sui per quotidiana exercitia, per legis meditationem, per vigilantiam mentis, quasi qui exercet agriculturam, instanter erudit, atque spiritualibus cibis velat panibus, ne fame ignorantiae periclitetur, interioris hominis sui sensum reficere non desistat. Qui exercet animam suam spiritualibus studiis, & nunc virtutibus, & tunc dapibus saturabitur praemiorum. Qui autem pro salute animae suae nunc laborare detrectat, tunc inter stultos reprobandus: tamen nunc vel divina, vel mundana sapientia gloriosus videtur.

Desiderium impiis, monumentum est pessimorum. Desiderat impius praecedentes malos imitari: & de illorum vita atque actibus loqui. Vel certe desiderium ejus eo tendit, quamvis ipse nesciente, ut cum prioribus injustus, aeternae mortis carcere claudatur. Verum quia tales exitum quem minime praevident, incurrunt: dicit è contra de bonis:

Radix autem iustorum proficiet. Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia. Quia nimirum fides, & charitas electorum, quae radicati sunt in Christo, nequaquam eos fallit: sed ad perfectiora semper crescens, plus quam sperare novit, in futuro percipit.

De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis. Fructus oris, est ore bonus. Nam qui mala loquitur, non fructum ore generat, sed damnum. Omnis iustus qui bona loquitur, bonis donabitur aeternis: si tamen his quae loquitur actu non repugnat. Hoc etenim vigilanter adjungit, cum dicit:

Et juxta opera manuum suarum retribuetur ei. Via stulti rectam oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia. Neque enim aliter fructuosus fit suus sermo doctori, nisi ipse prior faciat bona quae docet.

Fatnus indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est. Qui quod novit loquitur, iudex justitiae est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. Qui se in praesenti desiderat ulcisci, fatuus est: qui autem pro Domino injuriam contemnit, sapiens. Hunc versiculum alia translatio sic habet: Stultus eadem hora pronunciat iram suam; occultat autem ignominiam suam altus. Non autem ignominiosam iracundiae passionem ita à sapientibus occultandam esse decernit: ut ejus velocitatem culpans, non prohibeat tarditatem: quem utique si per necessitatem humanae infirmitatis irruerit, ideo censuit occultandam: ut dum ad praesens sapienter obtegatur, à sapientibus amoveatur, & in perpetuum deleatur. Haec enim est natura irae, ut dilata languescat & pereat: prolata verò magis magisque ferveat.

Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia. Promittunt se nonnulli obedire veritati: sed ubi tentatio terrenis, sive blandiendis impedimentum praestiterit, deserunt quidem cepta: sed tamen conscientia promissi, quasi gladio punguntur.

Lingua autem sapientium est sanitas. Quia & bona quae promittunt, ipsi perficiendo ad vitam perveniunt: & aliis quae sequuntur, praedicando demonstrant.

Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinat linguam mendacii. Dolus in corde cogitatum mala: qui autem pacis incunt consilia, sequitur eos gaudium. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit: impius autem replebitur malo. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. Labium veritatis, est praedicatio Apostolorum atque Prophetarum: quorum locutio dum à tramite veritatis non deviat, in aeternum firma persistit: quia dissolvi minime potest. Testis repentinus, doctor est haereticorum: qui ab eorum dictis aberrans, dum ea quae rectè non sentit, repente pronun-

Tom. V.

ciare cupit: mendacium potius quam veritatis locutionem cogitatione sua componit. Fides Ecclesiastica semper manebit: qui autem repente nova dogmata infert, mendacii est minister.

Homo versutus calat scientiam. Versutus hoc loco in bono intelligitur: id est, sapiens & prudens, qui nonnunquam de industria, suam caelat scientiam duplici nimirum ratione: vel non valens infirmis auditoribus loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: vel nolens dare sanctum canibus, neque ante porcos margaritas projicere.

Et cor insipientium provocat stultitiam. Quando vel ipsi plus appetentes sapere, quam oportet sapere, eo usque meditando profluit: ut pro sapientia, stultitiam teneant. Vel certe alios quae necdum capere queunt, docere nitentes, ad majorem eos stultitiam provocant: & quasi saucius oculis lumen ingerentes, solis modicum lucis, quod cernere videbantur, auferunt.

Manus fortium dominabitur: quae autem remissa est, tribuit serviet. Perfecti quippe non solum vitiorum bella superant, sed & electis fratribus majori virtutum gratia principantur. Qui autem dissoluti animo peccatis implicari non metunt, pessimo exactori diabolo tributa vitiorum quotidie solvunt: & si non dominium ejus viventes penitendo evaserint, post mortem traditi eidem, in carcerem ab eo poenarum mittuntur aeternarum: juxta quod Dominus in Evangelica Parabola testatur. Neque enim de talium correctione desperandum est, cum protinus adjungatur.

Moror in corde viri humiliabit illam: & sermone bono latificabitur. Quia nimirum necesse est ut prius peccatorem moror poenitentiae salubriter humiliet: & ita postmodum per iudicium sacerdotis, sermo datae reconciliationis latificet.

Qui negligit damnus propter amicum, iustus est. Si hoc de generali pecuniae largitione, & puro homine amico, rectè dicitur: quanto magis iustitiae corona dignus est, qui propter eum qui dixit: dico vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus: vel vendens quae possidet, pauperibus tribuit: vel rapinam bonorum suorum cum gaudio suscipit: vel certe ipsam in passione carnem mortificandam, sive occidendam tradit?

Iter autem impiorum decipiet eos. Cum vel sua retinere, vel aliena rapere gaudent. Unde rectè subjungitur.

Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium. Fraude namque acquisita pecunia, plus in anima damni, quam lucri addit in arca: & qui propriam pro Domino substantiam novit dispensare, remunerante ipso, pro terrenis caelestia dona recipiet. Aliter: Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium: qui fraudulenta mente simulat se esse bonum: nequiter vivens in occulto, non inveniet bona vitae sequentis. Qui autem substantiam virtutum spiritualium veraciter acquirit, mercabitur ex ea claritatem regni perennis: quod verbis sequentibus apertius dicit.

In semita iustitiae, vita: iter autem devium ducit ad mortem. In semita enim iustitiae, substantiam acquirit virtutum: quibus aeternae vitae claritas auro preciosior emittit. Iter autem pravum quo fraudulentus incedit, perditio lucro temporali quod appetit: ad mortem quam praevidere noluit, tendit sempiternam.

Caput XIII.

FILIUS sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur. De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem impiorum iniqua. Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Tantum inter sapientem distat & stultum: ut hic aliquando profectu eruditionis ad eum qui se docuerat, docendum perveniat: ille nec cum arguitur, noverit audire.

Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur. Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit & confundetur. Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat. Rectè pigri vocabulo denotatur, qui vult regnare cum Domino, & non pati pro eo: delectant praemia, cum pollicentur: deterent certamina, cum jubentur: de quo Jacobus ait: Vit duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Et si-

M m ij